

เรื่อง กำแพงเพชร : เมืองก่อนประวัติศาสตร์

รายละเอียด

การสำรวจที่บ้านหนองกอง ตำบลนาบ่อคำ อำเภอเมืองกำแพงเพชร พบตะกิ้งดินเผา แวดินเผา แร่ทองคำ อันเป็นที่มาของคำว่า นาบ่อคำ พบลูกปัดแก้ว ลูกหินปัด เครื่องสำริด ตะกรัน ชี้อัน เศษภาชนะดินเผาจำนวนมาก

การสำรวจบ้านคลองเมือง ตำบลโกสัมพีนคร อำเภอโกสัมพีนคร พบหลักฐานเก่าก่อนประวัติศาสตร์มากมาย ตำนานเมืองโกสัมพีนคร ในพงศาวดารเหนือความว่า พระพุทธศักราช 1002 ปี จุลศักราช 10 ปี ระกาสัมฤทธิ์ศึก จึงพระยาภาณุวรณดิศราช บุตรของพระยาภาณุวงศ์ได้สวราชสมบัติเมืองตักกะสิลามหานคร (สันนิษฐานว่าเมืองตาก) จึงให้พราหมณ์ทั้งหลายยกพล ลงไปสร้างเมืองละโว้ได้ 19 ปี เมื่อพระพุทธศักราชล่วงได้ 1011 พรรษา จุลศักราชได้ 10 ปีระกาสัมฤทธิ์ศึก แล้วพระยาภาณุวรณดิศราช ให้พระยาทั้งหลายไปตั้งเมืองอยู่ทุกแห่ง แลขุนนางขึ้นไปถึงเมืองทวารวรี เมืองสันตนาหะ แลเมืองอเส เมืองโกสัมพีนคร แล้วมานมัสการที่พระพุทธเจ้าตั้งบาตรตำบลบ้านแม่ฮ่องแก้ว จากพงศาวดารเหนือ และประวัติเมืองตาก ทำให้เราสามารถประมวลได้ว่าเมืองโกสัมพีนคร น่าจะสร้างราว พ.ศ. 1011 โดยพระยาภาณุวรณดิศ เจ้าเมืองตาก ได้สร้างเมืองต่างๆ ขึ้นสี่

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เมือง มินครโกสัมพีด้วย หลังจากนั้นได้ทิ้งเมืองตากให้ร้าง และเสด็จไปสร้างเมืองละโว้ และครองละโว้ พระราชธิดาคือนางจามเทวี ได้เสด็จตามลำน้ำปิง ทำสงครามกับเจ้าชายแห่งโกสัมพี เป็นศึกแห่งความรัก และเจ้าชายโกสัมพี สิ้นพระชนม์ที่วังเจ้า พระนางได้บูรณะ เมืองตากขึ้นใหม่เมื่อเสร็จแล้วจึงเสด็จไปครองเมืองหริภุญชัย (ลำพูน)

เมืองโกสัมพี สันนิษฐานว่าเป็นเมืองก่อนประวัติศาสตร์ เราได้สำรวจพบ ขวานหินในยุคหิน กลางเมืองโกสัมพี จำนวนมาก และอาจเจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นเมืองโกสัมพี ในยุคทวารวดี และ กลายเป็นเมืองร้าง ในราวพุทธศักราช 1800 และร้างมานาน กว่า 700 ปี เมื่อไปสำรวจ จึงไม่พบ สิ่งก่อสร้างใดๆ เลย นอกจากกองอิฐกองแลง แร่ตระแกรง จำนวนมากเท่านั้น สิ่งที่น่าแปลกอีกอย่างหนึ่งในนครโกสัมพี คือศาลท้าวเวสสุวรรณ อาจจะเป็นหลักเมืองของเมืองโกสัมพี ในสมัยโบราณ ปัจจุบันยังมีผู้คนกราบไหว้มิได้ขาด เมืองเป็นรูปวงรีคล้ายกับเมืองไตรตรึงษ์ มีคันดินและคูเมือง โดยรอบ ยังมีหลักฐานให้เห็นรอบเมือง ลักษณะเมืองตั้งอยู่บนเนินเขา ริมน้ำปิงมีคลองเมือง เป็นคูเมืองด้านเหนือ นับว่านครโกสัมพี มีชัยภูมิที่เหมาะสมในการรักษา

ปัจจุบันสภาพเมืองโกสัมพี จึงรกร้างขาดผู้คน ครั้งในอดีตเคยเป็นป่าช้า ประจำตำบล โกสัมพี มีเรื่องเล่าที่พิสดารมากมาย จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เช่นเล่าว่าเป็นเมืองลับแล เมืองอาถรรพณ์ ทำให้น่าสนใจ ยิ่งนัก นครโกสัมพีเป็นเมืองโบราณอีกเมืองหนึ่งที่สมควรได้รับการขุดแต่ง และหาหลักฐานให้กระจ่าง ผู้คนอายุต่ำกว่าหกสิบปี ในบริเวณเมืองเก่าโกสัมพีนี้ ต่างไม่ทราบประวัตินครโกสัมพีแล้ว นับว่าเป็นเรื่องเศร้านัก ผากรรมศิลปากร ได้มาศึกษานครโกสัมพีอีกครั้ง ก่อนที่หลักฐานทั้งหมดจะหายไป

เมืองรอ หลักฐานตามพงศาวดารเหนือมีในควาว่า พระมหาพุทธศาครเป็นเชื้อสายมา ได้เสวยราชสมบัติอยู่ริม เกาะหนองโสน ที่วัดเดิมกันมีพระมหาเถร ไสยลายองค์หนึ่งเป็นเชื้อมาแต่พระรามเทพได้พระบรมธาตุ 650 พระองค์ กับพระศรีมหาโพธิสองต้น จากเมืองลังกาได้พาพระมหาศาครไปเมืองสาวัตถี ถวายเอาอย่างวัดเชตวันาราม มาสร้างไว้ต่อเมืองรอ แขวงบางทายนอก เมืองกำแพงเพชร ชื่อวัดสังฆคณาวาส แล้วเอาพระศรีมหาโพธิใส่อ่างทองคำมาปลูกไว้ริมหนองนา กะเล นอกวัดเสมาปากน้ำแล้วเชิญพระบรมธาตุบรรจุไว้ด้วย 36 พระองค์ จึงให้ชื่อว่าวัดพระศรีมหาโพธิ แสดงว่า เรื่องเมืองรอ มีเค้าความจริงอยู่ เราจึงลงมือสำรวจเมืองรอ โดยมีแผนที่วังลอ ของเทศบาลตำบลพรานกระต่ายเป็นแผนที่นำทางมีอาจารย์นิรันดร์ กระต่ายทองและคณะ ประกอบด้วย นายเสน่ห์ หมีพรพฤกษ์ ผู้ใหญ่บ้าน นายสมบุญ ไพโรจน์ อดีตผู้ใหญ่บ้านวังลอ นายบั้ง ไพโรจน์ อดีตผู้ใหญ่บ้าน นายสว่าง สร้อยพะยอม อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นางปิ่น กระต่ายทอง ผู้อาศัยวังลอมาช้า โดยนัดกันที่บ้านอาจารย์นิรันดร์ กระต่ายทอง วันที่ 2 พฤษภาคม 2555 เวลา 9.00 น. หลังจากประชุมหาข้อมูลกันประมาณหนึ่งชั่วโมง แล้วจึงลงมือสำรวจ โดยการนำของผู้นำทางข้างต้นและผู้ติดตามไปอีกเกือบ 20 คน สำหรับสายน้ำวังรอ ซึ่งมีความน่าจะเป็นคูเมืองรอในอดีต ปัจจุบันได้ถมทำถนนไปกว่าร้อยละ 80 เปิดเป็นแนวคูเมืองให้เห็นเป็นที่น่าอัศจรรย์ ภายในเขตเมืองรอที่คณะของเราค้นหาเต็มไปด้วยเตาถลุงเหล็ก อย่างมากมาย อาจเป็นเพราะว่าเมือง

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

รอนี้ น่าจะสร้างราวปีพุทธศักราช 1600 มีพระมหากษัตริย์ ที่กล่าวไว้ในพงศาวดารเหนือ คือ พระมหาพุทธศากร ที่นำพระบรมธาตุ และพระศรีมหาโพธิ์ มาประดิษฐานในเมืองรอ ตามข้อความจากพงศาวดารเหนือ พระราชพงศาวดารเหนือได้เรียงลำดับกษัตริย์ในสมัยอยุธยา เริ่มตั้งแต่จุลศักราช 501 ตรงกับพ.ศ. 1682 มีรายพระนามดังต่อไปนี้

1. พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ ปฐมกษัตริย์
2. พระเจ้าอินทราชา โอรสพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์
3. พระเจ้าจันทราชา โอรสพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์
4. พระร่วง โอรสพระเจ้าจันทราชา
5. พระเจ้าลือ อนุชาพระเจ้าร่วง
6. พระมหาพุทธศากร เชื้อกษัตริย์มาจากที่อื่น
7. พระยาโคตรบอง โอรสพระมหาพุทธศากร
8. พระยาแกรก พระองค์ตั้งราชวงศ์ใหม่
9. พระเจ้าสายน้ำผึ้ง พระองค์ตั้งราชวงศ์ใหม่
10. พระยาธรรมิกกราช โอรสพระเจ้าสายน้ำผึ้ง

เราไปพบวัดที่อาจเชื่อได้ว่า คือ วัดสังฆคณาวาศ ในเมืองรอปัจจุบันมีชื่อว่า วัดโพธาราม เป็นวัดร้างมีหลักฐานอยู่ไม่กี่แห่ง ที่สำคัญที่วัดโพธาราม มีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ อาจจะเป็นต้นโพธิ์ที่พระมหาพุทธศากร เจ้าแห่งเมืองบางพาน นำมาประดิษฐานไว้ ณ เมืองรอ แห่งนี้อาจจะเป็นไปได้ จากคำบอกเล่าของภูมิปัญญาพื้น คณะของเรา มาชมเมืองรอแห่งนี้

เมื่อถามว่า วังล่อแห่งนี้ ใช้เมืองรอ ไนอดีตหรือไม่ คำตอบคือมีโอกาสเป็นไปได้สูง แต่ต้อง คั่นคว้าหาความจริงกันต่อไป เมื่อมีหลักฐานแน่นอน เราจึงฟันธง ได้ว่าวังล่อในปัจจุบัน คือ เมืองรอไนอดีต ขอขอบคุณประชาชนชาววังล่อทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการสำรวจครั้งนี้อย่างยิ่ง เราเริ่มเห็นความเป็นไปได้ของเมืองรอ ว่าคือวังล่อ ในปัจจุบันที่เทศบาลตำบลพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร อาจเป็นการเริ่มต้นสำรวจอย่างจริงจังต่อไป

คำสำคัญ : กำแพงเพชร

ที่มา : กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร. (2557). ประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร ยุคหิน-ปัจจุบัน (เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์และทบทวน เมื่อวันที่ 27-28 กันยายน 2557). กำแพงเพชร: กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร.

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-02-18

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1289&code_db=610001&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology